

FOCUS

Pensioenfonds KLM Cabinepersoneel

VIJFTIG EN AL MET PENSIOEN

Het maken van goede keuzes

CABINE PENSIOENPLEIN 2018

Ruim 320 collega's maakten hun pensioenplaatje

VERANTWOORD BELEGGEN

Hoe ver gaan we en wat levert het op?

DEZE KEER IN FOCUS

04 MET PENSIOEN

Op haar 50^e ging Anne-Marie Boonen met pensioen

07 PENSIOENREGELING

Wijzigingen in de regeling

08 PERSOONLIJK PENSIOENPLAATJE

Cabine Pensioenplein 2018

11 DURF TE VRAGEN

Pensioenservice geeft antwoord

12 MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD BELEGGEN

In gesprek met Jack Jonk, Chief Investment Officer, Blue Sky Group

14 FINANCIËLE POSITIE VAN HET FONDS

BESTUUR PENSIOENFONDS KLM-CABINEPERSONEEL

Leden Daan Nijssen, Paulette van den Berk, Stefan Geerlings, Eugène van Halder, Paul Jansen, Charlotte Orlebeke, Arend de Jong (vicevoorzitter), Rob Koster (vicevoorzitter), Terence Tilgenkamp. Plaatsvervangende leden Annette Groeneveld, Kees Porskamp. E-mailadres bestuur@klmcabinefonds.nl

UITKOMSTEN
DEELNEMERSONDERZOEK 2018

In juli dit jaar onderzocht het pensioenfonds uw tevredenheid over de communicatie en dienstverlening van uw pensioenfonds. Meer dan 700 collega's deden mee aan het onderzoek. Namens het bestuur willen we iedereen bedanken die aan dit onderzoek heeft deelgenomen! We delen graag de belangrijkste uitkomsten met u.

U bent nog net zo tevreden als in 2014

Het pensioenfonds scoort onder deelnemers die nog pensioen opbouwen net als in 2014 een 7,5. Gepensioneerden zijn zelfs wat positiever dan in 2014 en geven gemiddeld een 8,1 (7,7 in 2014).

Positieve ontwikkelingen

Uit het onderzoek bleek dat meer deelnemers zich in hun pensioen verdiepen en meer inzicht hebben in hun pensioensituatie. Opvallend is dat deelnemers jonger dan 55 jaar nu vaker zeggen meer inzicht te hebben in hun huidige pensioensituatie. Ook het gebruik van Mijn Planner is enorm toegenomen.

Natuurlijk zijn er ook punten die we verder kunnen verbeteren

U wilt graag begrijpelijke, concrete en inzichtelijke informatie passend bij uw persoonlijke situatie en levensfase. Ook zijn bepaalde pensioenbegrippen niet altijd even duidelijk. Bijvoorbeeld indexeren. Meer informatie over indexeren vindt u op www.klmcabinefonds.nl onder 'Financiële positie van het pensioenfonds'.

Andere belangrijke inzichten

Uit het onderzoek kwamen behoeften naar voren, zoals meer hulp en begeleiding bij financiële planning. Ook is er behoefte aan nieuwe middelen als live chat en WhatsApp. En als bestuur kunnen we vaak beter toelichten wat er precies met het pensioengeld gebeurt en welke kosten wij hiervoor moeten maken. Hier gaan wij mee aan de slag.

AOW-LEEFTIJD
NIET VERDER VERHOOGD

De AOW-leeftijd gaat niet omhoog in 2024. Daarmee blijft de AOW-leeftijd in de jaren 2022, 2023 en 2024 gelijk. Gaat u eerder met pensioen dan uw AOW-leeftijd? Houd er met uw financiële planning rekening mee dat de AOW-leeftijd nog kan opschuiven. U kunt dan te maken krijgen met een gat in uw inkomen

MIJNKLMPENSIOEN
IN EEN NIEUW EN MODERN JASJE
GESTOKEN!

Naast een nieuw fris design is MijnKLMPensioen ook geschikt gemaakt voor gebruik op zowel desktop als smartphone en tablet. Zo kunt u waar en wanneer u wilt een kijkje nemen in uw persoonlijke pensioenomgeving. Ook kunt u via Mijn NAP uw keuzes voor de NAP digitaal doorgeven. Voor toegang tot MijnKLMPensioen logt u in met uw DigiD. MijnKLMPensioen is toegankelijk voor alle actieve deelnemers, gepensioneerden en ex-deelnemers.

ONTVANGT U PENSIOEN?

Eind januari versturen wij uw jaaropgave en de pensioenspecificatie voor 2019

Hebt u in 2018 een pensioenuitkering van ons gekregen? Dan ontvangt u eind januari uw jaaropgave 2018. Hierop ziet u onder andere hoeveel pensioen u in 2018 van ons hebt ontvangen en hoeveel belasting en premies zijn afgedragen. De jaaropgave 2018 ontvangt u gelijk met de pensioenspecificatie 2019. U vindt uw jaaropgave en pensioenspecificatie ook terug in MijnKLMPensioen onder 'Mijn documenten'.

UW PENSIOEN IN ZICHT?
PIZ-DAGEN 2019

Bent u van plan om binnen een of twee jaar met pensioen te gaan? Bezoek dan een Pensioen In Zichtdag. Uw pensioenfonds organiseert in 2019 drie bijeenkomsten: woensdag 13 maart, woensdag 12 juni, dinsdag 1 oktober. Kijk op www.klmcabinefonds.nl/pensioen-in-zicht-dagen voor meer informatie over de Pensioen In Zicht- dagen. Of bel ons op (020) 426 62 30.

Toine van der Stee: directeur Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel

Strategie

Van pensioenfondsden wordt verwacht dat ze een eigen strategische visie ontwikkelen. Het lijkt vanzelfsprekend dat de besturen van pensioenfondsden, die miljarden euro's beheren en duizenden deelnemers hebben, een strategie voor hun fonds ontwikkelen. Maar toch is dat vaak niet het geval. De reden is dan dat het fonds simpelweg de pensioenregeling uitvoert, die is afgesproken door de werkgever met de werknemersorganisaties en verder niks. Gelukkig ligt dat bij uw pensioenfonds anders. **De drie KLM fondsen hebben elk een duidelijke visie op de toekomst en een strategie om deze visie te realiseren.**

Uw pensioenfonds wil op lange termijn een belangrijke rol blijven spelen. Het fonds wil zorg dragen voor uw pensioenvoorziening en voor alles wat daarmee heeft te maken. Dus bijvoorbeeld ook allerlei aanvullingen op uw pensioen op individuele basis en ook informatie en advies daarover. Het fonds vindt de pensioenvoorziening die u samen met KLM opbouwt zo wezenlijk voor de deelnemers en voor het werken bij KLM, dat het bestuur dat niet aan andere partijen wil uitbesteden. Alle drie de KLM pensioenfondsen denken er zo over.

De fondsen hebben daarom aan Blue Sky Group gevraagd om een visie te ontwikkelen op de ontwikkeling van pensioenen in Nederland op lange termijn. En vervolgens om een strategie te ontwikkelen om op langere termijn de KLM fondsen te kunnen blijven ondersteunen en een relevante pensioenuitvoerder te blijven. Daarvoor hebben we allerlei ontwikkelingen geanalyseerd, zoals demografie, digitalisering, individualisering en de verwachtingen voor wet- en regelgeving. De belangrijkste gevolgtrekking is dat pensioenen geleidelijk aan steeds meer de individuele verantwoordelijkheid van de mensen worden. Die beweging is al een aantal jaren aan de gang. Denk aan de wettelijke beperking van de pensioenopbouw, aan de komst van beschikbare premieregelingen en aan individuele spaarmogelijkheden. Voor cabinepersoneel is er al jaren de Netto Aanvullende Pensioenregeling (NAP).

In september heeft Blue Sky Group de laatste hand gelegd aan het nieuwe strategische plan en is het plan goedgekeurd door de Raad van Commissarissen en door de drie KLM fondsen. We gaan inzetten op schaalvoordelen bij vermogensbeheer en op het verminderen van de complexiteit in de pensioenuitvoering. Op die manier moeten de uitvoeringskosten beheersbaar blijven. En daarnaast gaan we samen met de pensioenfondsen werken aan een steeds meer individuele benadering van de deelnemers in de fondsen, van u dus.

De KLM pensioenfondsen willen een belangrijke rol voor u blijven vervullen en Blue Sky Group wil dat ook. Samen kunnen we er de komende jaren voor zorgen dat het met uw pensioenvoorziening wel goed zit.

Toine van der Stee •

ANNE-MARIE GING AL OP HAAR 50^e MET PENSIOEN

De meeste collega's zijn Anne-Marie Boonen 'onderweg' tegengekomen. Was het niet in de lucht dan was het wel in het leslokaal waar ze trainingen verzorgde. Op haar vijftigste ging ze met pensioen om vervolgens als zelfstandig ondernemer verder te gaan. **'Ik heb wel eerst het financiële plaatje goed bestudeerd.'**

'Ik moest een keuze maken en ben gestopt met vliegen.'

'De reden dat ik vijf jaar geleden met pensioen ging, was niet omdat ik het vliegen beu was. Het was een wereldbaan en ik ben nog steeds dankbaar dat ik het 25 jaar heb mogen doen waarvan 22 jaar als leidinggevende (AP en Purser). Omdat ik daarnaast ook als zelfstandige trainingen verzorgde, werd de combinatie fysiek te zwaar.' Voordat Anne-Marie (55) echt met pensioen ging, nam ze eerst een proefjaar vrijaf. Dat kon dankzij de levensloopregeling waaraan zij deelnam. Met het geld dat ze hiervoor spaarde, kon ze een jaar uitproberen hoe het zou zijn om niet meer te vliegen.

Komisch Engels

'Tijdens mijn lerarenopleiding Frans en Engels aan het Moller Instituut in Tilburg vloog ik twee seizoenen bij een andere luchtvaartmaatschappij. Omdat ik na mijn studie geen vast contract in het onderwijs vond, solliciteerde ik bij KLM. Daar kreeg ik een vaste baan aangeboden als Cabin Attendant (CA). Een paar maanden later startte ik ook als trainer bij de afdeling 'Passagiersverzorging'. Dat beheersing van de Engelse taal goed van pas kwam, bleek al aan het begin van mijn carrière. Tijdens een vlucht vroeg een passagier aan een collega waarom er op het bakje in de armleuning 'push' stond. Dat was in de

tijd dat je nog mocht roken in het vliegtuig en er asbakjes in de armleuningen zaten. Ik hoorde mijn collega zeggen: 'That's for your ass, Sir', waarmee ze uiteraard de as bedoelde. Dat soort komische dingen kwamen ook aan bod in de trainingen later.'

Het vinden van een goede balans is erg belangrijk

'In 1993 startte ik mijn eigen bedrijf, 'Beans Training en Advies' en geef ik trainingen op het gebied van klantgerichte communicatie. Op een gegeven moment merkte ik dat de combinatie van mijn eigen bedrijf en mijn werk als purser te veel werd. Ik moest een keuze maken en ben gestopt met vliegen.'

‘Op een gegeven moment merkte ik dat de combinatie van mijn eigen bedrijf en mijn werk als purser te veel werd’.

Doordat Anne-Marie al een eigen bedrijf had voordat ze met vervroegd pensioen ging, kon ze dit na haar pensioen voortzetten. Hierdoor kon ze redelijk inschatten wat ze aan eigen inkomsten kon verwachten als ze al op haar 50e met pensioen zou gaan. ‘Toch ben ik niet over één nacht ijs gegaan. Ik heb me echt goed verdiept in het financiële plaatje. Rondom je pensioen zijn er allerlei keuzemogelijkheden. Elke keuze heeft andere financiële gevolgen. Door te ‘spelen’ met Mijn Planner heb ik gekeken naar mijn mogelijkheden om mijn pensioen aan te laten sluiten op de inkomsten uit mijn eigen bedrijf. Uiteindelijk bleek dat de keuze ‘laag-hoog’ het beste voor mij uitpakte. Dus eerst een lager pensioen tot mijn AOW-leeftijd en daarna een hoger pensioen.’

Blijf niet met vragen rondlopen
Oud-collega's die met vragen over pensioen rondlopen adviseert Anne-Marie vooral om op iemand van het

Pensioen Informatie Team (PIT) af te stappen. ‘Zo’n PIT-er vliegt zelf ook en weet ook veel over onze pensioenregeling.’ Verder is het volgens Anne-Marie ook belangrijk om goed te kijken naar de IPB-regeling. ‘Eerder stoppen dan je 60^e kan gevolgen hebben. Ik had nog twee jaar langer moeten doorvliegen om de IPB-rechten te behouden. Voor mij is het geen probleem, maar voor anderen misschien wel.’

‘Geen weg terug’
Tot slot wil Anne-Marie nog benadrukken om goed na te denken over de uiteindelijke keuze voor pensioen. ‘Ik had het geluk dat ik via de levensloopregeling eerst kon kijken of ik de juiste keuze had gemaakt. Daarna kon ik eventueel terug. Eenmaal besloten om met pensioen te gaan? Dan is dat definitief. Sta daar goed bij stil bij het maken van een keuze.’ •

KEUZES BIJ PENSIONERING

Gaat u eerder met pensioen?

U kunt variëren in de hoogte van het pensioen. Eerst een hoger en daarna een lager pensioen. Of net als Anne-Marie eerst een lager en dan een hoger pensioen. Een gelijkblijvend pensioen kan natuurlijk ook. Deze keuze maakt u bij ingang van uw pensioen.

Hoe kunt u een AOW-gat overbruggen?

U kunt bij ingang van het pensioen ervoor kiezen om tot uw AOW-leeftijd een hogere pensioenuitkering te ontvangen. En vanaf uw AOW-leeftijd een lagere pensioenuitkering. Op die manier kunt u een eventueel gemis aan inkomen tot aan de AOW-leeftijd compenseren met een tijdelijk hoger pensioen. Houd er wel rekening mee dat u voor uw AOW-datum meer belasting betaalt dan na uw AOW-datum. Ook kan de AOW-leeftijd verder stijgen, waardoor u alsnog een AOW-gat hebt.

Op de website van het pensioenfonds vindt u uitgebreide informatie over de keuzes rondom pensionering.

Neem een kijkje op:

<https://www.klmcabinefonds.nl/keuzes-voor-uw-pensioen>

WIJZIGINGEN IN DE PENSIOENREGELING

Deelnemersbijdrage compensatieregeling (DBC) verhoogd

Door de verlaging van de pensioen-opbouwpercentages per 1 januari 2018 (in zowel eindloon- als middel-loonregeling) ontstond er ruimte in de premie. In het arbeidsvoorwaardelijk overleg is afgesproken om de deelnemersbijdragecompensatie (DBC) per 1 januari 2018 te verhogen van 16% naar 17,5%. Met de DBC wordt uw pensioengevend loon verhoogd zonder dat dit effect heeft op uw netto salaris. U bouwt dan extra ouderdomspensioen op. De verhoging van de DBC is ook verwerkt in Mijn Planner in MijnKLMPensioen.

Hebt u nog vragen over de DBC?

Neem dan contact op met KLM HR Shared Service Center via 020 649 00 30 of HRSSC@klm.com.

De omrekenfactoren zijn per 1 juli 2018 gewijzigd

Uw pensioenregeling biedt diverse keuzemogelijkheden, zoals eerder of later met pensioen gaan en ouderdomspensioen ruilen voor meer partnerpensioen. Voor het berekenen van keuzes gebruikt het pensioenfonds omrekenfactoren die gebaseerd zijn op onder meer rentestand en levensverwachting.

Deze omrekenfactoren wijzigen jaarlijks. Kijk voor meer uitleg hierover ook op pagina 11 in de rubriek ‘Durf te vragen’.

Vakantiegeld voortaan onderdeel van de maandelijkse pensioenuitkering

Ontvangt u pensioen op basis van een oud pensioenreglement (1977 en 1998) dan verandert het moment van de uitbetaling van het vakantiegeld. Vanaf

1 mei 2019 ontvangt u het vakantiegeld in twaalf gelijke delen samen met uw pensioenuitkering. Dit betekent dat uw maandelijkse pensioenuitkering hoger zal zijn. U ontvangt uw vakantiegeld dus niet meer apart in de maand mei. Per jaar ontvangt u opgeteld hetzelfde bruto bedrag als in de huidige situatie.

Waarom wijzigt het moment van uitkeren van het vakantiegeld?

Het uitkeren van vakantiegeld vraagt extra administratieve handelingen. Door alle pensioenuitkeringen op hetzelfde moment uit te betalen vereenvoudigt de administratie. Ook vermindert het de kans op fouten en verlaagt het de kosten. Alle andere pensioengerechtigden met een pensioenuitkering van het pensioenfonds ontvangen het vakantiegeld al als onderdeel van de maandelijkse pensioenuitkering.

Per 1 januari 2019 gelden er nieuwe regels voor kleine pensioenen

Als u vaak van baan wisselt, is het mogelijk dat u veel kleine pensioenpotjes bij verschillende pensioenfonds hebt. Deze kleine pensioenen worden vaak afgekocht en horen dan niet meer bij het latere pensioen. De overheid heeft daarom de regels voor kleine pensioenen per 1 januari 2019 veranderd.

Wat houden de nieuwe regels in?

Gaat u vanaf 1 januari 2019 uit dienst en hebt u een klein pensioen tussen de € 2,- tot € 474,11 bruto per jaar opgebouwd? Dan mogen pensioenfonds deze kleine pensioenen (indien deze kleine pensioenen zijn ontstaan op of na 1 januari 2018) niet meer afkopen. Pensioenfonds kunnen ervoor kiezen om deze pensioenen automatisch samen te voegen met het pensioen bij het pensioenfonds waar u nu pensioen

opbouwt. Dit is handig voor u als u bij meerdere pensioenfonds een klein pensioen hebt opgebouwd. Zo behoudt u uw pensioen en is het over minder potjes verdeeld. Het KLM-Cabinefonds moet hier nog een besluit over nemen. Ook heeft de overheid besloten dat hele kleine pensioenen van € 2,- bruto per jaar of minder per 1 januari 2019 komen te vervallen.

Ga voor een totaaloverzicht van uw opgebouwde pensioenen naar www.mijnpensioenoverzicht.nl.

Nieuwe kosten NAP per 1 januari 2019

Voor de NAP betaalt u maandelijks premie, die wordt ingehouden op uw netto salaris. Op dit moment betaalt u 5,5% van uw ingelegde premie aan kosten. Per 1 januari 2019 wijzigt dit voor iedereen die deelneemt aan de NAP. De nieuwe kosten bestaan uit een vast bedrag van €1,50 per maand aan administratiekosten en na aftrek van deze administratiekosten 1,9% van de ingelegde premie.

Duurzame inzetbaarheid: Deeltijd voorafgaand aan pensioen

Bereikt u over tien jaar of eerder uw AOW-leeftijd? Dan kunt u gebruik maken van de regeling ‘deeltijd voorafgaand aan pensioen’. Deze regeling wordt na instemming van de arbeidsvoorwaardelijke partijen ook verwerkt in het pensioenreglement. De opties binnen deze regeling zijn verwerkt in MijnKLMPensioen. Ook kunt u in Mijn Planner zien wat het betekent als u gebruik maakt van de VVR. Hebt u vragen over de VVR en de regeling ‘deeltijd voorafgaand aan pensioen’? Neemt u dan contact op met HR-KLM.

In september organiseerde het pensioenfonds het jaarlijkse event Cabine Pensioenplein, met ook dit jaar de succesvolle workshop **‘Maak je persoonlijk pensioenplaatje’**.

Ruim 320 collega's bezochten op 11, 12 en 13 september een ochtend- of middagsessie, waaronder veel nieuwe bezoekers.

TERUGBLIK OP CABINE PENSIOENPLEIN 2018

Begrijpelijke uitleg financiële positie van het fonds

In duopresentaties gaven bestuursleden (van zowel werkgevers- als werknemerszijde) uitleg over pensioenopbouw. Er waren veel vragen over de financiële positie van het fonds en de impact hiervan op de individuele pensioenen. Het filmpje 'Hoe zorgen wij voor uw pensioen' ging tijdens de bestuursupdate in première en moest ervoor zorgen dat dit onderwerp op een begrijpelijke manier werd uitgelegd. Zo liet het filmpje zien waarom de dekingsgraad zo belangrijk is voor uw pensioen en dat pensioen opbouwen niet zonder risico's is. Maar ook wat het pensioenfonds doet om deze risico's beheersen.

Mogelijkheden voor extra pensioensparen

In het tweede deel van de bestuursupdate vertelde het bestuur waar het op dit moment de aandacht op richt. Zoals het verkennen van de mogelijkheden voor een nieuw spaarproduct, naast de Netto Aanvullende Pensioenregeling (NAP). Ook kwam een nieuwe inrichting van het bestuur en duurzamer beleggen aan bod, zie uitgebreid interview op pagina 12/13. Tot slot was er ook aandacht voor de NAP en de gewijzigde kosten van de NAP.

MEER INZICHT IN PENSIOEN

Het doel van het jaarlijkse event Cabine Pensioenplein is dat deelnemers meer inzicht krijgen in hun pensioen. Is dat gelukt? We vroegen het aan de bezoekers. **88% van de bezoekers geeft aan dat ze meer inzicht in pensioen heeft gekregen.**

‘Superdag, het onderwerp is eigenlijk heel leuk’, ‘erg duidelijk en informatief’ en ‘een hoop wijzer geworden’ zijn een greep uit de reacties van bezoekers.

Tips en suggesties voor volgend jaar kregen we ook: ‘meer uitleg over de NAP en de kosten’, ‘vragen om thuis voorwerk te doen’, ‘kleinere groepjes’, ‘meer ruimte voor persoonlijke vragen’. We bedanken iedereen voor de feedback die we hebben gekregen. We nemen het mee voor volgend jaar.

HOE ZORGEN WE VOOR ONS PENSIOEN?

In het filmpje 'Hoe zorgen we voor uw pensioen' leggen we op laagdrempelige manier uit hoe pensioen werkt. Benieuwd naar het filmpje of wilt u deze terugkijken? Ga dan naar www.klmcabinefonds.nl/mijn-pensioen.

EEN PAAR BEZOEKERS AAN HET WOORD

Vivian Kotzebue

‘Ik heb me aangemeld omdat ik eens kritisch wilde kijken naar mijn pensioensituatie. Ik werk nu namelijk 2,5 jaar parttime en ik wilde weten of en hoe ik dit kan herstellen. Ik kwam naar Cabine Pensioenplein voor een stukje bewustwording, dat is gelukt!’

‘DE UITLEG WAS HEEL HELDER’

De uitleg die ze gaven was heel helder en verduidelijkt met illustratie en filmpjes. Ook de vragen die collega's stelden gaven weer nieuwe inzichten. Verder wilde ik weten wat de NAP voor mijn eindplaatje kan betekenen. Moet ik wel of niet meedoen. Na vandaag heb ik besloten om weer mee te doen aan de NAP. Het is een geruststellende gedachte dat er meer mogelijk is om iets aan mijn eigen pensioen te doen dan ik dacht!’ <

Hilde Ruighaver

‘Ik ben nog maar een jaar in dienst en heb hiervoor meerdere werkgevers gehad. Ik vond het daarom belangrijk om meer inzicht te krijgen in hoe mijn pensioen er nu uitziet. Cabine Pensioenplein is daar een mooi evenement voor! Met het persoonlijke contact en duidelijke uitleg weet ik weer meer over mijn pensioen. Ook al lijkt het pensioen nog ‘ver van je bed’, het is nu al erg belangrijk om je er in te verdiepen. Het is je inkomen voor later! Door nu op een laagdrempelige en eenvoudige manier zelf te spelen met Mijn Planner heb ik mijn mogelijkheden voor mijn pensioen in kaart gebracht.’ Voor de collega's die niet zijn geweest, heeft Hilde een boodschap: ‘Ga de volgende keer naar Cabine Pensioenplein. Het is echt een aanrader! Pensioen is iets persoonlijks en afhankelijk van je wensen. Het is goed om nu je wensen al in kaart te brengen, zodat je straks niet voor verrassingen komt te staan.’ <

Lydia Kramer

‘Ik ging naar Cabine Pensioenplein om meer te weten te komen over mijn pensioen. Tijdens de workshop maakte ik mijn persoonlijke pensioenplaatje. Het is mij nu een stuk duidelijker hoe mijn pensioen er uit ziet en hoe het is opgebouwd. Door de eenvoudige uitleg en te spelen met de percentages in de pensioenplanner, bleek het ook minder moeilijk dan ik vooraf had gedacht! Met de pensioenmentor doorloop je stap voor stap de training wat erg prettig is.

‘NOOIT TE OUD VOOR JE PENSIOEN’

Hierdoor zag ik dat het voor mij interessanter is om toch door te werken tot mijn AOW-leeftijd. Verder heeft Cabine Pensioenplein mij laten inzien dat je nooit te oud bent om met je pensioen bezig te zijn!’ <

Hans Lans

‘Nu ik ouder word, begint pensioen voor mij meer te spelen.

‘TIME FLIES’

Time flies, voor je het weet, sta je ineens voor belangrijke keuzes. Ik moet eerlijk bekennen dat ik voor mijn voorbereiding op Cabine Pensioenplein voor het eerst ben ingelogd op MijnKLMPensioen. Ik dacht dat het ingewikkeld zou zijn, maar dat viel ontzettend mee! Er ging een wereld voor mij open. Ik heb gelijk allerlei mogelijkheden uitgeprobeerd. Het is goed om je een keer te verdiepen in pensioen en te weten hoe je er ongeveer voor staat. Niet gelijk in paniek raken, maar vooral goed lezen, vragen stellen en luisteren. Dan kom je al een heel eind. Morgen vlieg ik naar Chicago en deel ik enthousiast mijn pensioenverhalen met collega's. Ook raad ik ze aan om eens in te loggen in MijnKLMPensioen. Als ik het kan, kunnen zij het ook!’ <

ONZE PENSIOENMENTOREN

Ook dit jaar konden bezoekers met hun persoonlijke vragen terecht bij de pensioenmentoren. Waren vragen nog niet beantwoord tijdens de workshop? Dan was er nog gelegenheid tot het stellen van vragen in de pauzes, de lunch en/of de borrel.

Hebt u ook nog vragen of behoefte aan een persoonlijk gesprek? Elke woensdag en donderdag van 9.30 – 10.30 uur en van 10.45 – 11.45 uur houden de pensioenmentoren pensioenspreekuur. Bel of mail met Pensioenservice voor een afspraak via 020 42 66 230 of pensioenservice@klmcabinefonds.nl.

WORKSHOP 'MAAK EEN PERSOONLIJK PENSIOENPLAATJE'

De meest gestelde vragen over pensioen zijn meestal: hoeveel pensioen krijg ik eigenlijk en is dat genoeg? In de workshop gingen bezoekers aan de slag met het maken van een persoonlijk pensioenplaatje. Met de hulp van een workshopbegeleider en een pensioenmentor kregen zij in vier stappen inzicht in hun eigen pensioen.

Kon u er niet bij zijn en wilt u ook uw pensioenplaatje maken?

Ga naar www.klmcabinefonds.nl/mijn-pensioen-in-vier-stappen en download de invulkaart voor een persoonlijk pensioenplaatje.

Tip: check uw situatie regelmatig en vraag om uitleg

Zet ten minste één keer per jaar alles op een rij en kijk of uw pensioen nog steeds aansluit op uw situatie en uw wensen. Bent u deeltijd gaan werken? Bent u getrouwd of hebt u kinderen gekregen? Gaat het lukken om uw hypotheek af te lossen voor uw AOW-leeftijd? Laat u af en toe adviseren over uw huidige situatie en uw financiële toekomst door een onafhankelijk adviseur. **Hebt u vragen over uw pensioen bij KLM, dan is het pensioenfonds er voor u. Of kijk in Mijn Planner in MijnKLMPensioen, om verschillende pensioensituaties te laten berekenen.**

VRAGEN OVER HET PENSIOENGELD

Als de dekkingsgraad daalt, krijgen we dan minder pensioen?

Er zijn twee situaties waarbij een lage dekkingsgraad kan leiden tot minder pensioen. Wanneer in een herstelplan niet aangetoond kan worden dat het fonds binnen tien jaar de dekkingsgraad op het niveau van de vereiste eigen vermogen kan krijgen; en wanneer de dekkingsgraad te lang te laag is. In beide gevallen is het verlagen van pensioen een mogelijkheid. Dit noemen we korten. Kortten betekent voor gepensioneerden dat hun pensioenuitkering omlaag gaat en voor deelnemers hun opgebouwde pensioen. Het korten van de pensioenen is op dit moment niet aan de orde en voor de komende vijf jaar is de kans op korten van de pensioenen klein, maar niet uitgesloten. Meer hierover leest u op www.klmcabinefonds.nl/indexatie-en-korten

Wat gebeurt er als KLM omvalt?

Het pensioenfonds en KLM staan formeel los van elkaar. Mocht KLM onverhoopt omvallen, dan blijft uw opgebouwde pensioen (en ook de opgehouwde NAP) staan bij het pensioenfonds. Dit geldt ook voor de pensioenen van gepensioneerden. Uw pensioen wordt dan aan u uitgekeerd als u met pensioen gaat. Voor uw NAP kan het ook eerder als u kiest voor afkoop. Als KLM ophoudt te bestaan is er geen toekomstige pensioenopbouw meer. Ook de verdere opbouw van NAP stopt dan. U betaalt dan ook geen premie meer.

ANTWOORDEN

DURF TE VRAGEN

IN DE RUBRIEK 'DURF TE VRAGEN' GEVEN MEDEWERKERS VAN PENSIOENSERVICE ANTWOORD OP VRAGEN OVER ALLES WAT TE MAKEN HEEFT MET PENSIOEN

Ik hoorde dat wanneer je uit elkaar gaat je partner een afstandsverklaring kan tekenen. **Wat wordt hiermee bedoeld?**

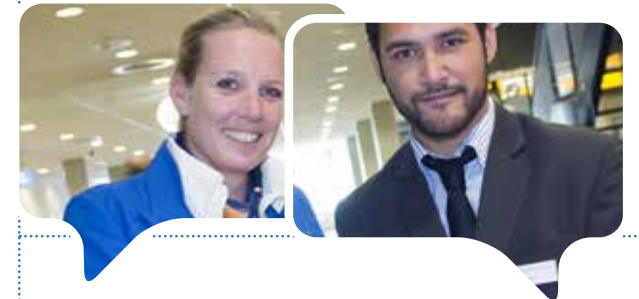
Wanneer u uit elkaar gaat wordt een deel van uw pensioen omgezet in een bijzonder nabestaandenpensioen voor uw ex-partner. Uw ex-partner kan hier afstand van doen door een afstandsverklaring te tekenen. Hierdoor wordt uw pensioen niet verlaagd. Deze verklaring kunt u opvragen bij het pensioenfonds wanneer de beëindiging van uw relatie bij ons bekend is.

Bent u getrouwd of hebt u een geregistreerd partnerschap?

Dan heeft uw ex-partner ook recht op de helft van het pensioen dat tijdens uw huwelijk of geregistreerd partnerschapsperiode is opgebouwd. Ook hier kan uw ex-partner van af zien. Hiervoor stuurt u samen het formulier 'mededeling van scheiding in verband met de verdeling van ouderdomspensioen' op naar het pensioenfonds. Dit formulier vindt u op www.rijksoverheid.nl. Meer informatie over de gevolgen van een scheiding op uw pensioen leest u op www.klmcabinefonds.nl/uit-elkaar.

Geldt de mogelijkheid van een hoog/laag-constructie voor de gehele periode vanaf ingang pensioen tot de AOW-leeftijd **of kun je het ook later laten ingaan of tussentijds wijzigen?**

Een hoog/laag-constructie (of 'pensioenvariantie') loopt altijd van uw pensioendatum bij KLM tot uw AOW-datum en kan later niet worden gewijzigd. Wanneer u kiest voor een hoog/laag constructie ontvangt u tot uw AOW-leeftijd een hoger pensioen en daarna levenslang een lagere pensioenuitkering. Andersom is ook mogelijk: tot aan de AOW-leeftijd een lager pensioen en na uw AOW-ingangsdatum een hoger pensioen. Welke constructie het beste bij u past hangt af van uw persoonlijke situatie en of u bijvoorbeeld een AOW-gat moet overbruggen. Kijk voor meer informatie over keuzes die u hebt wanneer u met pensioen gaat op www.klmcabinefonds.nl/bijna-met-pensioen.

Ik las iets over andere omrekenfactoren en dat die invloed kunnen hebben op mijn pensioen. **Hoe zit dat?**

Uw pensioenregeling biedt diverse keuzemogelijkheden, zoals eerder of later met pensioen gaan of uw ouderdomspensioen omzetten in nabestaandenpensioen. Wanneer wij bijvoorbeeld uw pensioen dat u vanaf uw 60e ontvangt moeten omrekenen naar een pensioen dat ingaat op uw 62e, gebruiken wij hiervoor een omrekenfactor. Deze omrekenfactoren zijn onder meer gebaseerd op de stand van de rente en de levensverwachting. De omrekenfactoren worden zo vastgesteld dat het pensioenfonds geen voor- of nadeel heeft van keuzes die u maakt. Het vermogen van het pensioenfonds moet eerlijk en evenwichtig worden verdeeld over alle deelnemers van het pensioenfonds. Daarom bekijkt het pensioenfonds jaarlijks of de factoren moeten worden bijgesteld.

Het effect van nieuwe factoren hangt af van uw individuele keuzes. In Mijn Planner kunt u nagaan welke invloed een bepaalde keuze, zoals vervroegen of uitstellen, heeft op uw pensioen. U vindt de omrekenfactoren terug in het pensioenreglement op www.klmcabinefonds.nl/pensioenreglement. Als u (uitgesteld) met pensioen gaat gelden de omrekenfactoren van het moment van pensionering.

HEBT U EEN VRAAG DIE U GRAAG TERUGZIET IN FOCUS?
STUUR DAN EEN MAIL NAAR
PENSIOENSERVICE@KLMCABINEFONDS.NL

HOEVER GAAN WE BIJ 'MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD BELEGGEN'? EN LEVERT HET WEL GENOEG OP?

Maatschappelijk verantwoord beleggen klinkt mooi, maar wat houdt het in? En niet onbelangrijk: wat levert het op? Een gesprek hierover met Jack Jonk. Hij is Chief Investor Officer bij Blue Sky Group, de vermogensbeheerder van het pensioenfonds.

Jack Jonk,
Chief Investment Officer,
Blue Sky Group

Jack Jonk: 'Wist u dat van uw pensioen meer dan 60% te danken is aan beleggingsopbrengsten? Beleggen is nodig. Zonder beleggen zouden de pensioenen meer dan halveren. Daarom willen we als pensioenfonds zoveel mogelijk verdienen met beleggingen. Tenminste, als de risico's niet te groot zijn. Beleggen gaat altijd gepaard met risico's. In ons beleggingsbeleid is heel precies opgenomen welke risico's we acceptabel vinden.'

Hoe belangrijk beleggen ook is, dat wil niet zeggen dat we in elk bedrijf willen investeren

Er zijn bedrijven waar we niks mee te maken willen hebben. Bijvoorbeeld omdat ze controversiële wapens maken zoals landmijnen en clusterbommen. De vraag is ook of we willen beleggen in bedrijven waarvan de producten gevaarlijk, vervuilend of ziekmakend zijn. Daarover gaat verantwoord beleggen. Een actueel voorbeeld is de tabaksindustrie. De weerstand tegen roken neemt maatschappelijk steeds grotere vormen aan. Moeten wij als pensioenfonds dan nog wel investeren in deze industrie? De KLM pensioenfondsen vinden van niet en hebben de tabaksindustrie vaarwel gezegd.

Het mee laten tellen van ESG in het beleggingsbeleid is een vak apart

Jack Jonk: 'Veel beleggers hebben een korte termijn blik. Ze kijken van kwartaal tot kwartaal naar de bedrijfscijfers. Dat past niet goed bij duurzaam beleggen. Vaak is het zo dat bij duurzame bedrijven de kosten voor de baten uitgaan. Het vraagt om investeringen om een bedrijf structureel

verantwoord te runnen. De focus van het management ligt dan op de langere termijn. En dat moet de belegger dan ook incalculeren.'

De hamvraag is natuurlijk wat ESG-beleggen oplevert

Jack Jonk: 'Uit de meeste onderzoeken blijkt dat het rendement van maatschappelijk verantwoord beleggen zeker niet achterblijft bij traditioneel beleggen. Op de langere termijn is de kans ook groter dat gezonde bedrijven die maatschappelijk verantwoord ondernemen succesvoller zijn dan bedrijven met een puur een korte termijnvisie gericht op winstmaximalisatie.'

Zelf grenzen bepalen en keuzes maken

Om te laten zien dat verantwoord beleggen veel voeten in aarde heeft en om tal van keuzes vraagt, komt Jack nog eens terug op de tabaksindustrie. 'Als je nee zegt tegen de tabaksindustrie, hoe ga je dan om met hun toeleveranciers? De leveranciers van de tabak wil je ook uitsluiten. De vraag is dan waar je de grens trekt. Sluit je alle toeleveranciers van de tabaksindustrie uit? Dat is ook

ESG-beleid: Milieu, Mensenrechten en Arbeidsomstandigheden steeds belangrijker bij beleggen

Arend de Jong, vicevoorzitter van het bestuur van het pensioenfonds: 'Bij verantwoord beleggen kijken we niet alleen naar korte termijn winst op beleggingen. Natuurlijk is en blijft dat heel belangrijk, maar we kijken steeds meer naar onderwerpen als 'goed bestuur', milieu, mensenrechten en arbeidsomstandigheden die bepalend zijn voor het lange termijn rendement. De overkoepelende term hiervoor is ESG-beleid. De afkorting staat voor Environment, Social en Governance.'

De visie van het bestuur is dat ondernemingen die ESG niet serieus nemen op lange termijn een verminderde waardecreatie laten zien ten opzichte van hun concurrenten die dat wel doen. Dit zal zich vertalen in verschillen in rendement. Daarnaast speelt er uiteraard het aspect van maatschappelijke verantwoordelijkheid. Het belegd vermogen van de drie KLM Pensioenfondsen is 20 miljard euro. Voor het pensioenfonds is het belangrijkste om ervoor te zorgen dat er met dit vermogen voldoende rendement wordt gehaald. Dat is nodig om te zorgen voor voldoende inkomen voor de gepensioneerden van nu en in de toekomst.'

'De vraag is ook of we willen beleggen in bedrijven waarvan de producten gevaarlijk, vervuilend of ziekmakend zijn. Daarover gaat verantwoord beleggen.'

weer gek, want dat betekent dat een bedrijf dat bijvoorbeeld printerpapier levert ook op de zwarte lijst komt. Bij de KLM pensioenfondsen zeggen we nu: toeleveranciers die voor meer dan 50% van hun omzet halen uit tabak gerelateerde artikelen. Die sluiten we uit.' 'Om ESG-beleid gestructureerd aan te pakken, moeten we steeds zelf heel precies de grenzen bepalen. Er is geen boekje waarin staat hoe je het moet doen. Iedere belegger moet daar op zijn eigen manier invulling aan geven. Naast het wel of niet kopen

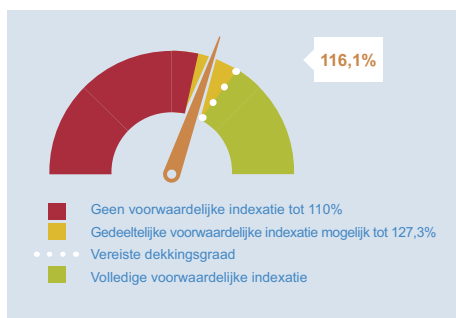
van aandelen van bedrijven kunnen grote vermogensbeheerders ook op andere manieren invloed uitoefenen. Namelijk door hun stemrecht te benutten en actief deel te nemen aan aandeelhoudersvergaderingen. Ook kunnen grote vermogensbeheerders de dialoog aan gaan met bedrijven om afspraken te maken op ESG gebied. 'Ik verwacht dat we daar over twee jaar aan toe komen. Nu is het nog zo we dat we vooral aan de hand van de VN-principes voor Verantwoord Beleggen stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.'

Pensioenen veilig en verantwoord beheren

Tegenwoordig komt regelmatig in het nieuws dat vanuit de politiek wordt gezegd dat geld van de pensioenfondsen gebruikt zou moeten worden om bijvoorbeeld te investeren in de woningbouw of het wegennet. Jack: 'In onze ogen gaat dat te ver. Ons hoofddoel is niet om goed te doen maar om het pensioenvermogen op een veilige en verantwoorde manier te beheren.' •

DEKKINGSGRAAD HOE STAAT HET PENSIOENFONDS ERVOOR?

De financiële positie van het pensioenfonds is dit jaar verbeterd. Dit is te zien aan de gestegen beleidsdekkingsgraad. Hoe hoger de dekkingsgraad, hoe beter de financiële situatie. De dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen het geld dat het pensioenfonds heeft (vermogen) en het geld dat het pensioenfonds moet hebben om de pensioenen nu en in de toekomst te betalen (verplichtingen). Het gaat hierbij om de pensioenen van alle deelnemers, dus ook van de deelnemers die nog pensioen opbouwen. Wanneer er meer geld in kas zit dan er minimaal nodig is om de pensioenen te betalen, dan is de dekkingsgraad hoger dan 100%.

Het moet beter: fonds zit nog in een tekortsituatie

Van de overheid moeten we extra reserves hebben om zeker te zijn dat we alle pensioenen nu en in de toekomst kunnen betalen. De eis die hieraan wordt gesteld, is de wettelijk vereiste dekkingsgraad. Die is 127,3% terwijl de beleidsdekkingsgraad eind oktober 116,1% was. Het fonds heeft dus nog een tekort.

Het bestuur besluit eind december of indexatie per 1 januari 2019 mogelijk is

Aan het einde van elk jaar beslist het bestuur of het pensioenfonds voldoende geld in kas heeft om de opgebouwde en ingegane pensioenen mee te laten groeien met de stijging van de lonen of de prijzen per 1 januari. Om uw pensioen gedeeltelijk te kunnen verhogen, moet de beleidsdekkingsgraad minimaal 110% zijn. Voor de indexatie van het pensioen van deelnemers die nog pensioen opbouwen, volgen we de stijging van de KLM/KLC lonen van het afgelopen jaar. De maatstaf is het percentage van de algemene loonronde. Voor de pensioenen van pensioengerechtigden en ex-deelnemers volgen we de stijging van de prijzen. De maatstaf is de Niet-afgeleide Consumenten Prijsindex*. In december besluit het bestuur of er wordt geïndexeerd op basis van de situatie van dat moment. Eind december wordt het indexatiebesluit gecommuniceerd via de website en de digitale nieuwsbrief.

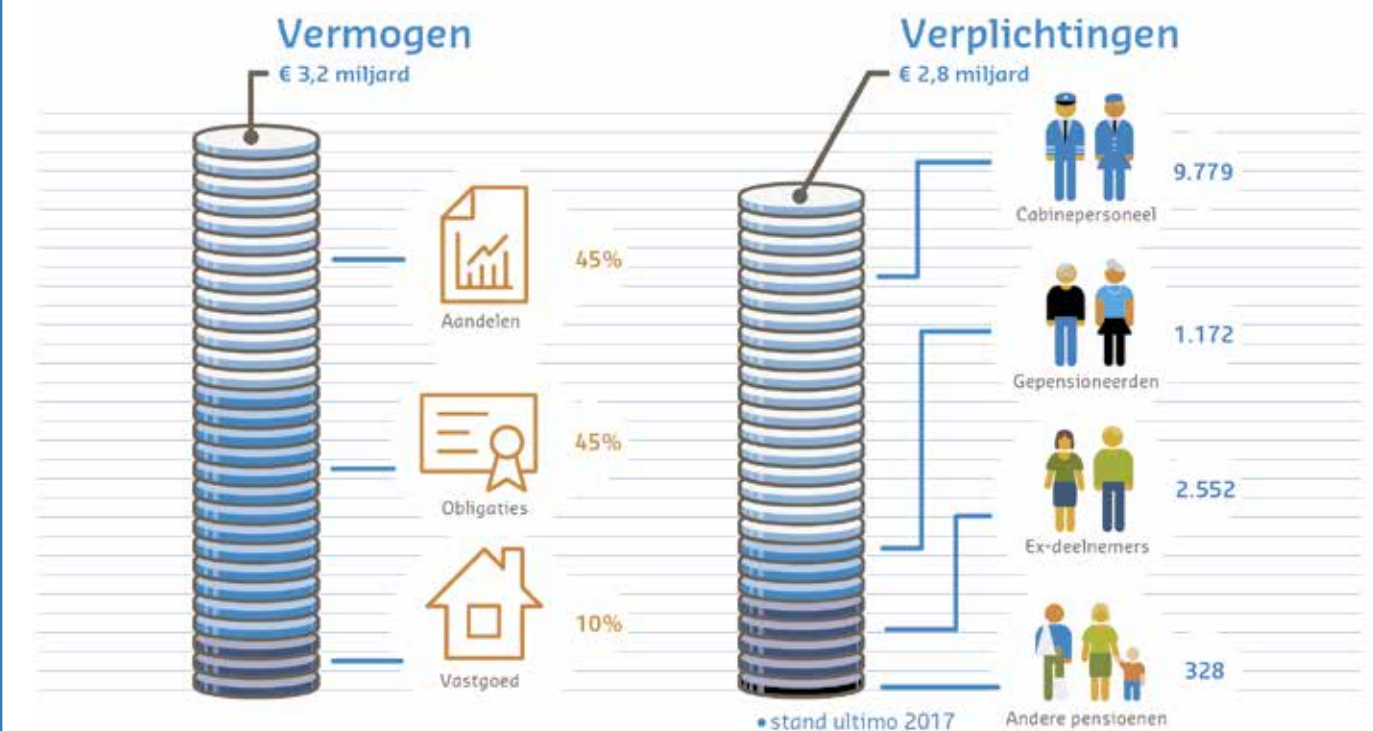
Wilt u meer weten over indexatie en onze verwachtingen voor de toekomst? Ga dan naar www.klmcabinefonds.nl/indexatie-en-korten.

Wat betekent niet (volledig) indexeren?

Dit betekent dat uw opgebouwde pensioen of pensioenuitkering niet of niet volledig meegroeit met de loonontwikkeling bij KLM/KLC (voor werknemers) dan wel met de prijzen (voor gepensioneerden en ex-deelnemers). Met andere woorden: u kunt minder kopen voor hetzelfde pensioen. Voor u betekent het dus dat uw koopkracht achteruit gaat. Voor het fonds betekent het echter dat de financiële positie niet verslechtert. Op de lange termijn moet het fonds in staat zijn om alle pensioenen te blijven betalen. Er blijft meer geld in kas als we uw pensioen niet verhogen.

* De Niet-afgeleide Consumenten Prijsindex voor alle huishoudens: De door het CBS gepubliceerde prijsindex inclusief het effect van veranderingen in de tarieven van productgebonden belastingen (bijvoorbeeld BTW en accijns op alcohol en tabak) en subsidies en van consumptiegebonden belastingen.

De stand van vermogen en verplichtingen is de situatie per eind oktober

• Vermogen

Het vermogen van het pensioenfonds is eind oktober € 3,2 miljard.

• Verplichtingen

Het geld dat het fonds in kas moet hebben om nu en in de toekomst alle pensioenen te kunnen betalen is eind oktober € 2,8 miljard.

• Maandelijkse dekkingsgraad

De dekkingsgraad is de verhouding tussen het vermogen en de verplichtingen. De maandelijkse dekkingsgraad is 112,4% per eind oktober.

• Beleidsdekkingsgraad gestegen

De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad over de laatste 12 maanden. Eind oktober is de beleidsdekkingsgraad: 116,1%.

JAARLIJKSE HAALBAARHEIDSTOETS: NOG STEEDS OP KOERS

Het pensioenfonds voert elk jaar een haalbaarheidstoets uit. De haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden. De Nederlandsche Bank schrijft voor hoe deze berekening uitgevoerd moet worden, zodat pensioenfondsen onderling vergelijkbaar zijn. Hierbij wordt uitgegaan van een verwachting over een periode van 60 jaar.

HET PENSIOENFONDS IS OPNIEUW GESLAAGD VOOR DE TOETS

Uit de toets blijkt dat het verwachte pensioenresultaat van 102,3% ruimschoots boven de ondergrens van 90% blijft, zoals dit met sociale partners is vastgesteld. Ook de maximale afwijking van de verwachte ondergrens bleef met 37,6% binnen de vastgestelde maximale afwijking van 43%.

MEER WETEN OVER DE FINANCIËLE POSITIE VAN HET FOND?

Op www.klmcabinefonds.nl/financiele-positie-van-het-pensioenfonds vindt u meer informatie.

Wilt u automatisch berichten ontvangen over de financiële positie van uw pensioenfonds? Meld u dan aan voor de maandelijkse digitale nieuwsbrief van uw pensioenfonds (NWSflits) via www.klmcabinefonds.nl.

Maak in vier stappen je **PERSOONLIJKE PENSIOENPLAATJE**

Ga naar www.klmcabinefonds.nl/mijn-pensioen-in-vier-stappen
en download de invulkaart voor een persoonlijk pensioenplaatje.

COLOFON

Focus verschijnt minimaal twee keer per jaar en wordt verstuurd aan deelnemers en gepensioneerden van het Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel.

Redactie Blue Sky Group B.V., Amstelveen

Redactieadres Redactie Focus, Postbus 123, 1180 AC Amstelveen

E focus@klmcabinefonds.nl

Tekst Blue Sky Group B.V., Amstelveen

Art direction, ontwerp Frissewind, in communicatie en design, Amsterdam

Fotografie Don Wijns, Amsterdam, Shoots bij Laura, e.a.

Illustratie Frissewind in communicatie en design, Amsterdam

Druk Drukkerij Aeroprint, Ouderkerk aan de Amstel

CONTACT

E pensioenservice@klmcabinefonds.nl

T (020) 426 62 30

f facebook.com/klmcabinefonds

f facebook.com/groups/cabine.pensioenplein

WWW.KLMCABINEFONDS.NL

Pensioenfonds KLM Cabinepersoneel